

L'evolució dels valors i la delinqüència

Alfons C. Alberca i Sanvicens

Introducció

L'evolució dels valors comunament acceptats dins un món globalitzat és evidentment marcada per l'actuació de la delinqüència, especialment per aquella de més gran magnitud, com la delinqüència organitzada o el terrorisme, tota vegada que, necessàriament, la lluita contra aquesta mateixa delinqüència determina les accions dels estats i de les organitzacions internacionals o supraestats, mitjançant normes que finalment són socialment i normalment acceptades com de conducta i que mostren el reflex en els desequilibris dels binomis de drets-deures, com podrien ser a tall d'exemple la seguretat i la llibertat.

Efectivament, a ningú no se li escapa la idea mundialment acceptada de la seguretat reforçada als aeroports, estacions de tren, etc. d'ençà els fatídics atemptats de Nova York, Madrid o Londres, així com la multiplicació d'existència de càmeres de videovigilància que frontalment restringeixen drets fonamentals i llibertats públiques com ho són la llibertat de moviments, la intimitat i la imatge, entre d'altres, restriccions que difícilment haguessin estat acceptades socialment amb anterioritat a l'11 de setembre de 2001.

Tanmateix, la delinqüència comuna o d'àmbit estatal, fins i tot determinats casos particularment impactants per a la societat, poden implicar reformes legislatives com a conseqüència del sentiment de la societat, sentir que ha de vincular-se o identificar-se a la pràctica amb una evolució de l'escala de valors d'aquella societat.

Igualment, cal assentar com a principi que l'Estat, en el seu ordenament jurídic, reserva a l'ordre penal la protecció d'aquells valors individuals de la persona o comuns de la societat més necessaris i que no poden trobar una reconducció del seu creban-

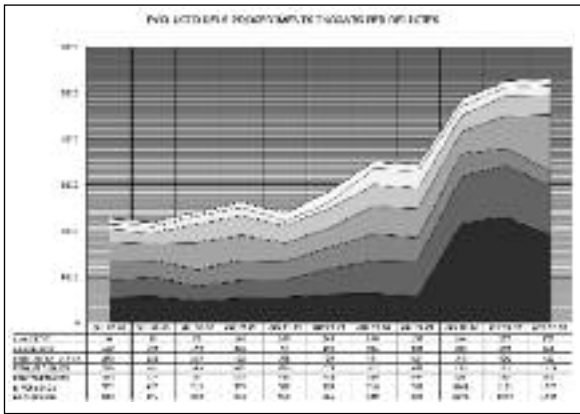
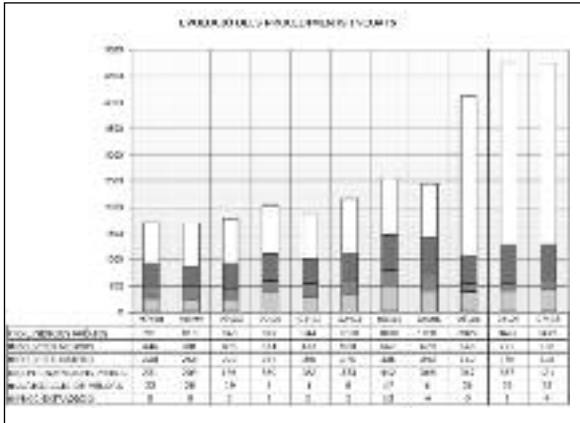
tament en qualsevulla de les altres branques del dret, com el dret administratiu o el civil.

L'anterior consideració cal consegüentment posar-la en relació amb aquells valors fonamentals que la Constitució de 1993 propugna, especialment aquells reconeguts en el títol II com a drets fonamentals i llibertats públiques dels ciutadans, així com amb els principis inspiradors de l'acció de l'Estat andorrà que proclama l'article 1.2, com hi són el respecte i la promoció de la llibertat, la igualtat, la justícia, la tolerància, la defensa dels drets humans i la dignitat de la persona.

Efectivament, l'examen del dret positiu penal, especialment els codis de 1990 i 2005, posen en relleu una evolució de la consideració social dels béns jurídics més

necessitats de protecció, béns jurídics que se centren actualment, de manera fonamental i primera, al voltant de la persona, per desenvolupar-se posteriorment en altres aspectes de la col·lectivitat o de l'Estat.

Assentats els anteriors principis, cal destacar que el coneixement dels valors de la societat andorrana d'avui no pot ser determinat des d'una visió sectorial, amb la qual cosa és necessari un examen multidisciplinari per a tal efecte i considerar l'evolució de les dades estadístiques de la criminalitat com un aspecte que pot denotar, d'una banda, quins són aquests valors que són objecte de vulneració d'una manera més freqüent, però també, d'altra banda, quins són aquells valors més establerts socialment, tota vegada que les dades estadístiques de què disposem són aquelles conegudes com a criminalitat aparent –la que és objecte de denúncia o de queixa per part de la

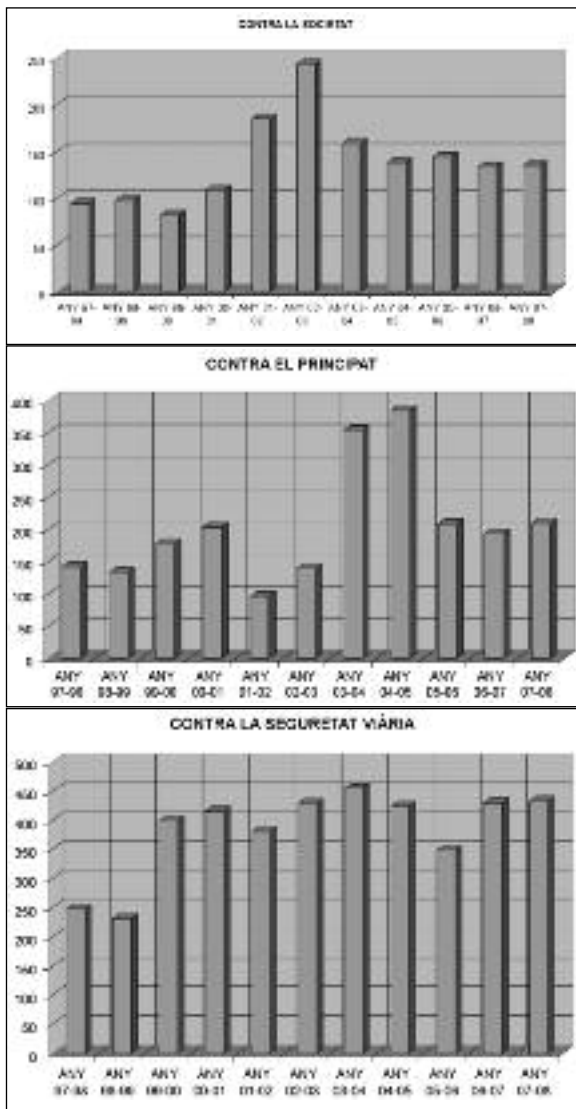
societat, en considerar-se inacceptables— mentre que resta oculta l'anomenada *xifra negra* de la criminalitat.

Anàlisi de les dades estadístiques criminals

L'examen dels procediments incoats entre 1997 i 2008 posa en relleu que, en aquest període de deu anys, el volum de tractament davant de les jurisdiccions penals s'ha incrementat de 1.714 a 4.767, una dada estadística que no pot ser considerada automàticament com un augment exponencial de la criminalitat.

Certament, no es pot considerar un augment exponencial de la criminalitat tota vegada que es fa necessari remarcar que, d'ençà l'entrada en vigor durant el mes de setembre de 2005 del Codi penal vient, qualsevulla denúncia formulada davant del servei de policia és objecte de judicialització a la Batllia, cosa que comporta un increment notable de les causes incoades.

Tanmateix, sí que es pot treure, a mode de conseqüència d'aquesta reforma legislativa, una evolució de la tutela judicial efectiva, atès que es reforça i fa pràcticament inviable la possibilitat de no perseguir delictes que han estat objecte de denúncia.

Nogensmenys, les reformes legislatives sí que porten a creure en la modificació de la concepció de les conductes i de la banalització o la relativització de la seva gravetat.

Efectivament, s'observa un increment important de les conductes constitutives de contravenció penal i de delictes menor, alhora que una reducció de les referides a delictes major amb posterioritat a l'aprovació del Codi penal de 2005.

Un altre aspecte que denota cert interès de les dades estadístiques és l'evolució dels procediments incoats davant de la jurisdicció de menors, que, malgrat ser en nombre absolut d'escassa entitat, sí que reflecteix, amb la entrada en vigor del nou Codi penal i la modificació de l'edat penal dels 16 als 18 anys, un increment notable del nombre de procediments i, especialment, de la gravetat de les conductes que s'examinen a partir d'aquella data.

DELICTES	ANY 1997	ANY 1999	ANY 2006	ANY 2007	ANY 2008	ANY 2009	ANY 2010
EQUIPAMENT	39	181	316	629	688	710	1113
Habitacions	201	280	101	311	411	629	1199
Excursos	24	28	19	3	3	4	3
Excursos	40	28	58	111	20	98	107
LUGAR	24		2				1
Edat	21	11	18	11	3	3	9
Distintius	11		2	1	3	4	19
Seguiment	24	3	1	1	1	2	2

L'examen de les dades estadístiques relatives a l'evolució dels delictes que motivaren la incoació de procediments penals durant els darrers deu anys fa observar un increment moderat en la majoria de conductes; no gensmenys, en aquelles relatives a la salut pública, ja sigui per qualsevol forma de tràfic, possessió o consum d'estupefaents, es dona un increment exponencial, amb 406 infraccions l'any 1997 i 1.226 en el transcurs del període judicial 2007-2008, malgrat la reforma legislativa operada en relació

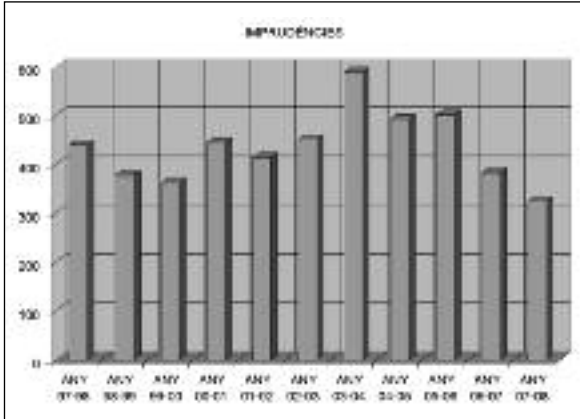
amb la punició de les infraccions contra la salut pública, que redueix considerablement les penes i la gravetat de les referides al consum propi d'estupefaents.

Tanmateix, l'increment més notable es produeix en aquelles infraccions relacionades amb els cannabinoides, especialment l'haixic i la marihuana, cosa que molt probablement respon a un reflex de la banalització de la referida conducta que realment es dona en l'àmbit social, en què existeix la creença en una important franja o espectre social de la innocüitat del seu consum.

Igualment es produeix un augment de les condutes relacionades amb la cocaïna i es denota una disminució en la resta d'estupefaents.

Amb més profunditat, l'examen de les dades estadístiques relatives als delictes porta a concloure que amb posterioritat a la promulgació del nou Codi penal s'ha produït un increment notable en les condutes referides a infraccions contra les persones i el patrimoni, així com una disminució de les referides a les infraccions contra la societat, el principat i les imprudències, a més d'estabilitzar-se o mantenir-se de forma similar les referents a la seguretat viària.

Les condutes que normalment comporten una repulsa més gran per part de la societat i de l'ordenament són aquelles que atempten contra la vida, la integritat o la llibertat de les persones, i són aquestes les que, sorprenentment, han tingut un increment exponencial de fins a cinc vegades les produïdes entre el 1994 i el 2008, amb 212 infraccions durant el període judicial 1994 a 1995, i 1.068 durant el període judicial 2007 a 2008.

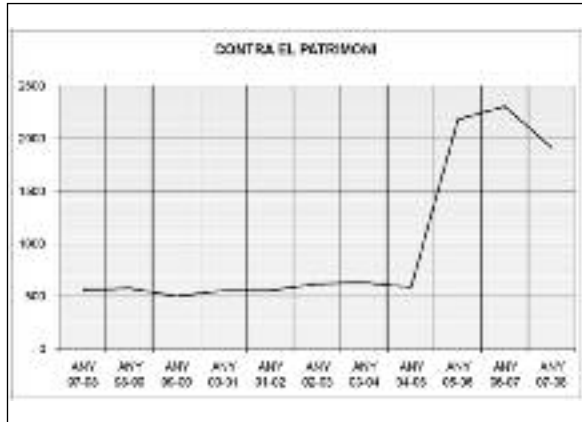
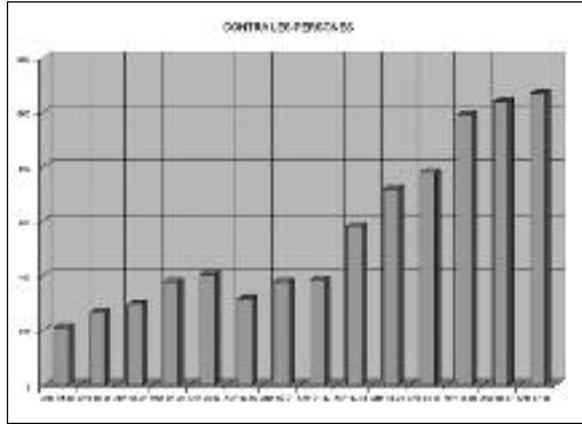

DELICTES CONTRA LES PERSONES	ANY 1995	ANY 1996	ANY 2000	ANY 2005	ANY 2006	ANY 2008
HOMICIDI	4	2	4	5	1	1
- Intencional	3	1	4	5	1	1
- No intencional	1	1	0	0	0	0
- Indolència	0	0	0	0	0	0
LES LIBERTATS	19	18	31	55	33	58
- Llibertat	11	10	14	28	17	24
- Honorabilitat	8	8	17	27	16	34
- Integritat	1	0	0	0	0	0
- Vida	1	2	12	3	7	11
- Actes sexuals	6	7	13	11	12	7
- Explores sexuals	0	0	0	2	0	0
- Organy	0	0	0	1	4	0
- Patrimoni	0	0	0	0	0	0
- Integritat i salut	0	0	0	0	0	0
- Múltiples víctimes	0	0	0	0	0	0
- Altres delictes	1	0	0	0	1	0

Tanmateix, això no ha de comportar imperativament la conclusió que s'ha donat una evolució de descrèdit o menyscapse en els valors de la societat andorrana, en la qual, actualment i a diferència de fa deu anys, tothom crebanta aquests valors més bàsics de tota societat democràtica, sinó que es pot extreure, ensems, una lectura d'evolució vers el civisme i el respecte dels principis fonamentals constitucionalment reconeguts, alhora que hi ha una consciència social de necessitat de denúncia dels fets transgressors o vulneradors d'aquest bé jurídic protegit que no es donava el 1994.

Finalment, i a mode de conclusió, cal remarcar que si l'evolució dels valors des d'un punt de vista jurídic penal ha de comportar, necessàriament, la protec-

ció d'aquells principis constitucionals més bàsics, no és menys cert que la sanció de les conductes vulneradores d'aitals béns ha de ser la darrera i més subsidiària de les reaccions de l'Estat de dret, el qual ha de proveir-se dels mecanismes de prevenció i d'anticipació enfront aitals conductes, que únicament poden trobar solució a través de l'educació i la formació de les persones.

Alfons C. Alberca i Sanvicens,
 llicenciat en dret i fiscal adjunt